

Шкелебей В.А.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального та
кримінального процесуального права
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»
(м. Київ, Україна)

Яцик Тетяна Петрівна,

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального права
та кримінології
Університет державної фіскальної
служби України
(м. Ірпінь, Україна)

ПІДСЛІДНІСТЬ КОРУПЦІЙНИХ ТА ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Потреба у застосуванні кримінально-правових засобів впливу на корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення зумовлюється масштабами збитків, завданими даними правопорушеннями, тому що вони спричиняють погіршення економічного становища не тільки окремих суб'єктів в суспільстві, а й всієї держави в цілому.

Основними провокативними факторами, які призводять до вчинення корупційних злочинів у великих масштабах (вони постійно збільшуються) є не тільки правова неграмотність населення щодо корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень та низький рівень заробітних плат державних службовців, а також осіб прирівняних до них. Однією з основних проблем, яка провокує корупційні правопорушення є нечіткість законодавства, яке регулює дане питання (існують не просто неточності, а колізії правових норм). Науковці пропонують ефективні напрями удосконалення механізму регулювання даного питання, але в державі склалася така політика, яка просто накопичує дані розробки і пропозиції, але в життя їх не втілює. Крім цього на показники корупції в державі

впливають також факти зволікання із покаранням корупціонерів (це саме і формує поняття населення щодо безкарності корупційних злочинів), збільшення відсотку корупційних проявів у стосунках влади та приватних підприємців. Органи, яким підслідні корупційні злочини також працюють не належно, тому що законодавець чітко не визначив повноваження всіх органів, які спеціалізуються на розслідуванні злочинів даної категорії. Це призводить до порушення правил підслідності, затримує процес розслідування та підриває авторитет правоохоронних органів, за чим слідує зменшення довіри населення до всіх державних органів.

Відповідно до Кримінального кодексу України, корупційними злочинами вважаються злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 366-1, 368-369-2 цього Кодексу [1].

Розслідуванням корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень здійснюють відповідно до спеціальних суб'єктів здійснюють окремі уповноважені правоохоронні органи.

У системі правоохоронних органів створені два самостійних суб'єкта розслідування кримінальних правопорушень, вчинених високопосадовими особами, суддями, прокурорами та іншими працівниками правоохоронних органів, з одною відмінністю – Національне антикорупційне бюро (далі – Національне бюро) повинне розслідувати корупційні правопорушення, вчинені високопосадовими особами; а Державному бюро розслідувань (далі – ДБР) підслідні всі інші кримінальні правопорушення, вчинені частиною із цих суб'єктів, а саме державними службовцями категорії «А» (наприклад: заподіяння тілесних ушкоджень, згвалтування, ДТП тощо). Це означає, що ДБР розслідує значно меншу кількість правопорушень ніж Національне бюро).

Окремими обов'язками Національного бюро є: - здійснення оперативно-розшукових заходів з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також в оперативно-розшукових справах, витребуваних від інших правоохоронних органів; - здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також проводить досудове

розслідування інших кримінальних правопорушень у випадках, визначених законом; - вживання заходів щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, які можуть бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації у кримінальних правопорушеннях, віднесених до підслідності Національного бюро, здійснює діяльність щодо зберігання коштів та іншого майна, на яке накладено арешт; - забезпечення на умовах конфіденційності та добровільності співпраці з особами, які повідомляють про корупційні правопорушення [2].

Відтак, підслідність НАБУ, або іншими словами – спеціалізація правоохоронного органу, визначена ч. 5 ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України. Цією статтею передбачено, що детективи Національного бюро розслідують корупційні злочини, вчинені вищими посадовими особами та кваліфіковані за статтями 191, 206², 209, 210, 211, 354, 364, 366¹, 368, 368², 369, 369², 410 КК України [3].

Отже, Національному бюро надана можливість займатися й не властивими його призначенню функціями, а саме виявленням кримінальних правопорушень, які не є корупційними і вчинені не високопосадовцями (наприклад: керівниками найнижчих структурних підрозділів підприємств, установ, організацій, сільських, селищних рад тощо). Саме такі суб'єкти та вчинені ними злочини зазначені серед більшості закінчених детективами Національного бюро проваджень, і стосовно яких були направлені до суду обвинувальні акти чи клопотання про закриття провадження [4].

Щодо діяльності ДБР, слід зазначити, що він є центральним органом виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції [5].

ДБР підслідні правопорушення, які вчиняються: 1) вищими посадовими особами: Президентом України, повноваження якого припинено; Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра; Членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення; Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України; Членом Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національною комісією з цінних

паперів та фондового ринку, Антимонопольним комітетом України; Головою Фонду державного майна України, його першим заступником та заступником; членом Центральної виборчої комісії; народним депутатом України; Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини; Генеральним прокурором України, його першим заступником та заступником; Директором Національного антикорупційного бюро України; Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником; Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником; Постійним Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником та заступником; Радником або помічником Президента України, Головою Верховної Ради України, Прем'єр-міністром України; суддею; працівником правоохоронного органу; особою, посада якої належить до категорії «А», крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності Національного антикорупційного Бюро України; 2) службовими особами НАБУ та САП: службовими особами Національного антикорупційного бюро України; заступником Генерального прокурора –керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури; іншими прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю НАБУ; 3) особами, які вчинили військові злочини, крім передбачених ст. 422 КК України [6; 7, с. 518].

Отже, Державне бюро розслідувань – це орган досудового розслідування, який наділений повноваженнями здійснювати розслідування корупційних правопорушень, які вирізняються характерними ознаками: статусом посадових осіб, які обвинувачуються у вчиненні злочинів (п.4 ст.216 КК України); характером і тяжкістю правопорушень [8].

Незважаючи на визначені ознаки правопорушень, які розслідує ДБР, під час практичної діяльності виникає проблема розподілення компетенцій між ДБР, НАБУ, СБУ, слідчими органів, що здійснюють нагляд за дотриманням податкового законодавства, слідчими Національної поліції та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Така ситуація виникає у зв'язку з тим, що ст. 216

КПК України не чітко розмежовує компетенції різних правоохоронних органів і вони можуть розслідувати правопорушення, які віднесені до компетенції інших органів. Стаття 216 КПК України є досить громіздкою. На нашу думку, доцільно було б виділити підслідності різних правоохоронних органів у різні статті і чітко їх охарактеризувати. Це б унеможливило допущення помилок з підслідністю та питаннями компетенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 18 квітня 2012 року № 10-рп/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

2. Suprun T. Grounds for Limiting Property Rights in the Application of Temporary Seizure of Property in Criminal Proceedings / Tetiana Suprun, Tetiana Yatsyk, Victoria Shkelebei // Baltic Journal of Economic Studies. 2018. Vol. 4, № 1. P. 328-333. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14882/Suprun_Grounds_for_Limiting_Property_Rights_in_the_Application.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

3. Національне антикорупційне бюро України. Підслідність НАБУ. URL: <https://nabu.gov.ua/open-office/biblio/infographics/pidslidnist-nabu>.

4. Національне антикорупційне бюро України. Особи, підслідні НАБУ. URL: <https://nabu.gov.ua/open-office/biblio/infographics/osoby-pidslidni-nabu>.

5. Про Державне бюро розслідувань від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII. URL: <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/794-19> (дата звернення 26.10.2019 р.).

6. Державне бюро розслідувань. Підслідність. URL: <https://dbr.gov.ua/pidslidnist>.

7. В.А. Шкелебей. Морально-етичні засади запобігання та протидії корупції в органах публічної влади / Шкелебей В.А. // Міжнародній науково-практичній конференції «Фіскальна політика: теоретичні та практичні аспекти юридичної науки». 2017. С. 517-519.

8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.